

Državni izpitni center

M 0 6 1 1 0 3 1 3

SPOMLADANSKI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 8. maj 2006

SPLOŠNA MATURA

RAZPRAVLJALNI ESEJ

MED VESTJO IN ODGOVORNOSTJO

V eseju je kandidat skušal

- A** predstaviti Polikarpa Kalana ter Marmeladova in razložiti, zakaj ju peče vest;

do 3 + do 2 točki
do 3 + do 2 točki

za **predstavitev in razlago**, zakaj ju peče vest, npr.:

Polikarp Kalan, gospodar Visokega in eden zadnjih luteranov v Poljanski dolini, je visok, močan in trden mož. Je dober gospodar, do družine in hlapcev pa grob in nasilen. V življenju ljubi predvsem denar. Še mlad odide po svetu in se kasneje vključi v tridesetletno vojno, kjer spozna vso krutost tistega časa: morijo, požiganje, posiljevanje in ropanje. Takrat se v njem prebudi tudi pohlep po denarju in zato na poti domov umori svojega vojnega tovariša Jošta Schwarzkoblerja in se polasti švedske blagajne, ki so jo uplenili skupaj z Lukežem. Umor Polikarp najprej upravičuje kot nujnost, saj je prepričan, da bi drugače Jošt ubil njega, a ker se umora ne da upravičiti, se začinja v njem, ko je že močno zasidran na Visokem, vedno bolj oglašati vest. Njegova slaba vest se razplamti, ko se na Visokem tik pred svojo smrtjo pojavi stara Pasaverica in mu razodene svojo žalostno zgodbo. Pove mu, da je vdova umorjenega Jošta in pred njim prekolne morilca svojega moža, saj je njej in vnukinji Agati prizadejal strašno gorje. Semjon Zahirič Marmeladov, titularni svetnik, je starejši mož srednje visoke in čokate postave. Je izobražen, do ljudi vljuden in spoštljiv, po naravi dobrosrčen, a brez trdne volje. Njegova slabost je zasvojenost z alkoholom. Iz prvega zakona ima hčer Sonjo, drugič se poroči zato, ker želi mladi vdovi s tremi otroki pomagati iz stiske. Takrat nekaj časa tudi ne pije. Potem izgubi službo in alkoholizmu se ne more več upreti, zato družina tone v čedalje hujšo revščino. Marmeladova peče vest, ker ve, da je zaradi svojega šibkega značaja glavni krivec za bedni položaj družine. Najbolj ga peče vest zaradi Sonje, ki se je zavestno odločila za prostitucijo, da bi tako namesto njega z denarjem pomagala njegovi ženi in njenim trem otrokom;

10 točk

- B** pojasniti, kako si prizadevata popraviti svojo napako;

do 3 + do 3 točke

za **pojasnitev**, kako si prizadevata popraviti svojo napako, npr.: Oba želita popraviti krivico, ki sta jo prizadejala. Polikarp je po izpovedi stare Pasaverice popolnoma strt, zboli in na smrtni postelji prosi sina Izidorja, naj odide na Nemško po Joštovo vnukinjo Agato, jo pripelje na Visoko in se z njo poroči ali ji izroči polovico posesti. Njegova preračunljivost in sebičnost mu pomagata, da preloži breme svojega zločina na sina in ne pomisli, kako bo to Izidorju spremenilo življenje. Misli le na to, kako bo ohranil posest, si olajšal vest, in ob tem celo upa na božje usmiljenje. Marmeladov sprva samo nemo opazuje in trpi zaradi Sonjine žrtve, a ko sostanovalci zaradi njene rumene izkaznice zahtevajo, naj se izseli, češ da pomeni hišno sramoto, ga to tako pretrese, da se še enkrat odloči poiskati službo in preneha piti. A že čez nekaj tednov ponovno zapade v pijačo. Zapije ves prisluženi denar, še več, ko tega zmanjka, si ga izposodi pri Sonji. Ker je slabič, ne zmore popraviti napake, povzroča le trpljenje sebi in drugim;

6 točk

- C** primerjati, kako se z življenjem zaradi zaznamovanosti z očetovim dejanjem spoprimeta njuna otroka;

do 8 točk

za **primerjavo**, kako se z življenjem zaradi zaznamovanosti spoprimeta njuna otroka, npr.: Življenje obeh sta zaznamovala očeta s svojimi dejanji. Izidorja s svojo izpovedjo pred smrtjo in prošnjo, naj popravi posledice njegovih grehov, Sonjo s svojim neodgovornim dejanjem pijanca, ki ne skrbi za družino. Izidor vdano sprejme očetovo naročilo. Na Visoko pripelje Agato, kot mu je naročil oče, in postane dober in preudaren gospodar. Sonja pa se iz ljubezni do družine žrtvuje, da bi ji pomagala in omilila očetovo početje. Izidorja spremlja breme očetovega dejanja vse življenje, Sonja pa zaživi na novo. Kot dekle z rumeno izkaznico se sicer znajde na družbenem dnu med ponižanimi in razžaljenimi, a njen značaj, njena velika dobrota, ljubezen in globoka vera ji pomagajo, da se ne umaže in ostane v duši nedolžna in čista. Izidorja pa očetov greh kot senca spremlja in mu ne dovoli, da bi sproščeno zaživel. Obremenjen še s svojim značajem in slepo vero se odreče vsemu, kar mu je v življenju kaj pomenilo;

(do 4 točke)

samo za ponazoritev brez primerjave;

8 točk

- Č** ovrednotiti početje obeh očetov in presoditi, ali smemo s svojimi dejanji zaznamovati življenje drugih ljudi;

do 4 + do 2 točki

za **vrednotenje** početja obeh očetov in **presojo** misli, da smemo s svojimi dejanji zaznamovati življenje drugih ljudi.

6 točk

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
  - vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
  - jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

- Spreglejamo različno rabo zapisa *Zahirič/Zaharič*.
- Bodimo pozorni na sklanjanje večbesednih imen, npr. *Semjona Zahiriča/Zahariča Marmeladova*.
- Bodimo pozorni na izražanje svojine, npr. *žena Marmeladova*, *zločin Raskolnikova*; napačno *zločin Raskolnika/Raskolnikov zločin*.
- Upoštevamo samo zapis *Raskolnikov*.
- Bodimo pozorni na nedovoljeno pridevniško sklanjanje imen, npr. z *Raskolnikovim*.
- Večkratna napačna raba prvega dela narekovaja zgoraj se šteje kot ponavljajoča napaka (3 črtice).
- Upoštevamo oba zapisa *Kalan* in *Khallan/Khallain*; napačno *Khalan*.

INTERPRETATIVNI ESEJ

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
  - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
  - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	3	2
449–300	4	2	2
299–150	2	1	0
pod 150	1	1	0

F. M. Dostojevski: Zločin in kazen (odlomek)

F. M. Dostojevski: Zločin in kazen. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002. 314–317.

V eseju je kandidat skušal

A razložiti, zakaj je to prelomni dogodek v romanu in kako je povezan z dogajanjem pred njim;

do 4 + do 4 točke

za **razlago**, zakaj je to prelomni dogodek in kako je povezan z dogajanjem pred njim, npr.: To je prelomni dogodek zato, ker Raskolnikov materi in sestri pove, da se mora izločiti iz družine, saj mora neki problem, o katerem noče govoriti, rešiti brez njiju. Pri Razumihinovi zamisli o družinskem založniškem podjetju ne more sodelovati, ker ga teži zločin. Z njim ne more obremenjevati najožjih družinskih članov, a tudi sam ga ne more nositi, zato se odloči, da bo svoj zločin razkril Sonji. Z njo ga povezuje enaka usoda zločina in kazni, saj meni, da je tudi ona zagrešila zločin nad lastnim telesom zaradi prostitucije. Za svojo pot se Raskolnikov lahko odloči potem, ko onemogoči neprimernega Dunjinega snubca Lužina in skrb za mater in Dunjo prenese na dobrega človeka in prijatelja Razumihina. Raskolnikov namreč v materinem pismu izve za Dunjino zaroko z Lužinom. To zvezo hoče na vsak način preprečiti, saj se zave, zakaj se želi Dunja poročiti z Lužinom, in tudi, da Lužin nima z Dunjo poštenih namenov. Pred materinim in Dunjinim obiskom se Lužin pojavi v sobi Raskolnikova, kjer doživi sramotno zavrnitev, zato Lužin od Dunje zahteva, naj izbere med njim in bratom. Ko se mati in sestra nastanita v Petrogradu, se družinskega sestanka kljub Lužinovi prepovedi udeleži tudi Rodja. Uspe mu razdreti zaroko. To se zgodi tik pred tem odlomkom;

8 točk

B utemeljiti trditev, da se odlomek deli na dva dela;

do 3 + do 3 točke

za **utemeljitev** trditve, da se odlomek deli na dva dela, npr.: V odlomku gre za dve temi pogovora, dve razpoložnji in različni dinamiki sporazumevanja. V prvem delu Razumihin živahno razlaga načrt, kako bi ustanovili založniško podjetje in si s tem zagotovili materialno varno prihodnost. Dunja je navdušena nad zamisljo, mati se na to ne spozna, vendar je pripravljena ostati v Petrogradu, Raskolnikov pritrjuje Razumihinu, čeprav izrazi dvom o dolgoročni uspešnosti podjetja. Drugi del je dramatičen in se začne s poslavljanjem Rodje. Pove, da mora oditi, ker je tako sklenil, da se bodo mogoče še videli, sedaj pa naj ne mislita nanj, če ga imata radi, sicer ju bo zasovražil. Dunja se odzove besno in očitajoče, mati ga prestrašena poskuša zadržati, neprijeten položaj poskuša ublažiti Razumihin. Za Rodjo se odpravi na hodnik in zahteva pojasnilo, zakaj tako ravna. Po dolgem molčečem pogledu se Razumihinu posveti, kaj se je zgodilo Raskolnikovu. Razumeta se, Rodja ga napoti k materi in sestri, sam pa odide;

6 točk

- C** razložiti, kako se dvodelnost izraža v govoru literarnih oseb in opisu njihovega nebesednega sporazumevanja;

do 4 + do 6 točk

za **razlago**, kako se dvodelnost izraža v govoru literarnih oseb in opisu njihovega nebesednega sporazumevanja, npr.: Način sporazumevanja se v prvem in drugem delu zelo razlikuje. V prvem delu prevladuje govor ene osebe, in sicer gre za živahno razlago zamisli o novem podjetju. Zato so povedi daljše in te se povezujejo v daljše odstavke. Razumihin si sam postavlja vprašanja in nanja odgovarja. V drugem delu odlomka je v središču pozornosti Raskolnikov zaradi nerazumljive odločitve. Odstavki so krajši, enako tudi povedi. Prevladujejo vzklične in vprašalne povedi, ki so namenjene Raskolnikovu ali so odziv na njegovo ravnanje. Pogovor je napet in se trga, zato tropičje. Razlike so tudi v nebesednem sporazumevanju. V prvem delu pripovedovalec opiše Razumihinovo govorjenje kot zanosno, v govoru se je razvnel, celo zavpil je od navdušenja, Dunji so se oči bleščale, nevedna mati se le oglasi, Raskolnikov, ki v pogovoru ne sodeluje, le odgovori. V drugem delu Raskolnikov govori »nekam čudno«, medlo, polglasno, vendar odločno, mati krikne, Dunji so oči »plamenele od srda«, celo zavpije, Razumihin Dunjo miri s stiskom roke, Raskolnikovu govori mrmraje. Najpomembnejši in najdaljši opis nebesednega sporazumevanja je na koncu odlomka, ko se Razumihin in Raskolnikov samo gledata. Z močnim plamenečim in srepim pogledom Raskolnikov Razumihinu pove, kaj se je zgodilo in zakaj tako ravna. Razumihin je prebledel, torej je prav razumel;

10 točk

- Č** pojasniti in ovrednotiti odločitev Raskolnikova v odlomku in v razpletu romana;

do 5 + do 3 točke

za **pojasnilo in ovrednotenje** odločitve Raskolnikova v odlomku in v razpletu romana, npr.: Raskolnikov bi lahko sledil Razumihinovi zamisli o družinskem podjetju, saj mu zločina ne morejo dokazati. Lahko bi zaživel življenje povprečnega, materialno preskrbljenega meščana, s tem bi poskrbel tudi za mater in Dunjo in bi se jima tako oddolžil, ker sta se žrtvovali zanj. Tega noče in ne more storiti. Potem ko skrb zanju prenese na Razumihina, nadaljuje svojo pot. Za uboj se je odločil, ker si je hotel dokazati, da spada med tisto peščico izbrancev, ki zaradi višjih ciljev lahko prestopijo splošne moralne norme, veljavne za običajne ljudi. Po uboju se stvari zapletejo, zločin ga bremeni. Priznati si mora, da ne spada v skupino izbrancev, močnih ljudi, v idejo pa še verjame. To ga tako bremeni, da hoče napraviti samomor, vendar izbere možnost rešitve, ki mu jo predlaga Sonja in mu tudi zagotovi svojo pomoč. Zato zločin prizna in stopi na pot rešitve prek trpljenja. S tem razpletom Dostojevski zavrne idejo o »višji« pravici do uboja, ki je Raskolnikova vodila v zločin. O odločitvi Raskolnikova v odlomku in razpletu romana menim ...

8 točk

- D** do 3 točke za ustvarjalnost kandidatove ubeseditve ob upoštevanju celostnih meril za prav dobro ali odlično oceno in kadar ocenjevalec presodi, da je v eseju vsaj ena izmed naslednjih sestavin: vsebinska izvirnost ali prepričljivost, izvirni učinki v zgradbi ali izviren, domiseln slog.

3 točke